

SAVREMENI POLITIČKI SISTEMI

UVODNA RAZMATRANJA

Politički sistem

- Politički sistem obuhvata dva ključna elementa:
  1. Niz međusobno povezanih djelova
  2. Granice svo okruženja
- Politički sistem je dio šireg društvenog sistema koji se bavi pitanjima donošenja odluka (javnih i autoritativnih)
- Centralni elementi političkog sistema jedne države:
  - Sudstvo, parlament, birokratija (javna uprava – policies), on takođe uključuje i političke partije, interesne grupe
  - Skup povezanih institucija i agencija koje ostvaruju interakciju

Input: Support and Demand

Proses

Output: Regulation

HANTINGTON

3 TALASA DEMOKRATIZACIJE

I talas (1828 - 1926)
I povratni (1922 - 1943)

II talas (1943 - 1962)
II povratni (1958 - 1975)

III talas (1974 -

■ ŠUMPETER:

„Demokratski metod je onaj institucionalni aranžman dolaženja do političkih odluka u kome pojedinci, putem konkurentske borbe za glasove ljudi, stiču moć odlučivanja“

*Demokratija uključuje:
Nadmetanje i učestvovanje*

Funkcije političkog procesa

- 1. artikulacija interesa**
- 2. agregacija interesa**
- 3. kreiranje politike**
- 4. sprovođenje politike**

■ ***Funkcije političkog sistema***

- ***Politička socijalizacija***
- ***Politička regrutacija***
- ***Politička komunikacija***

POLITIČKI POREDAK

- poredak je politički oblik društva i način uređenja i konstituisanja političke zajednice

- Nekoliko oblika države kao političke zajednice
  - U odnosu na ***oblik vladavine:***
    1. Monarhije
    2. Republike

  - U odnosu na ***oblik političkog režima:***
    1. Demokratske
    2. Nedemokratske (autokratske, totalitarne)

■ U odnosu na ***oblik državne vlasti:***

1. Sistem podjele vlasti (parlamentarni, predsjednički i mješoviti)
2. Sistem jedinstvene vlasti (Švajcarska)

■ U odnosu na ***oblik državnog uređenja:***

1. Proste države (unitarne)
2. Složene (federacije i konfederacije)
3. Regionalne

Tipovi političkih sistema

➤ Parlamentarni

☐ Velika Britanija, Njemačka, Italija, Kanada, Australija, Japan

➤ Predsjednički

☐ SAD, Latinska Amerika, Južna Koreja, Nigerija

➤ Mješoviti

☐ Premijersko – predsjednička vlada – **FRANCUSKA**

☐ Predsjedničko – parlamentarna vlada - **RUSIJA**

PREDSJEDNIČKI SYSTEM

Odvojenost izvršne i zakonodavne vlasti

neposredan izbor predsjednika

monocefalna egzekutiva

vlada ne odgovara parlamentu

Fiksni mandat predsjednika

Vlada i predsjednik jedan organ

Nemogućnost raspuštanja parlamenta

impičment

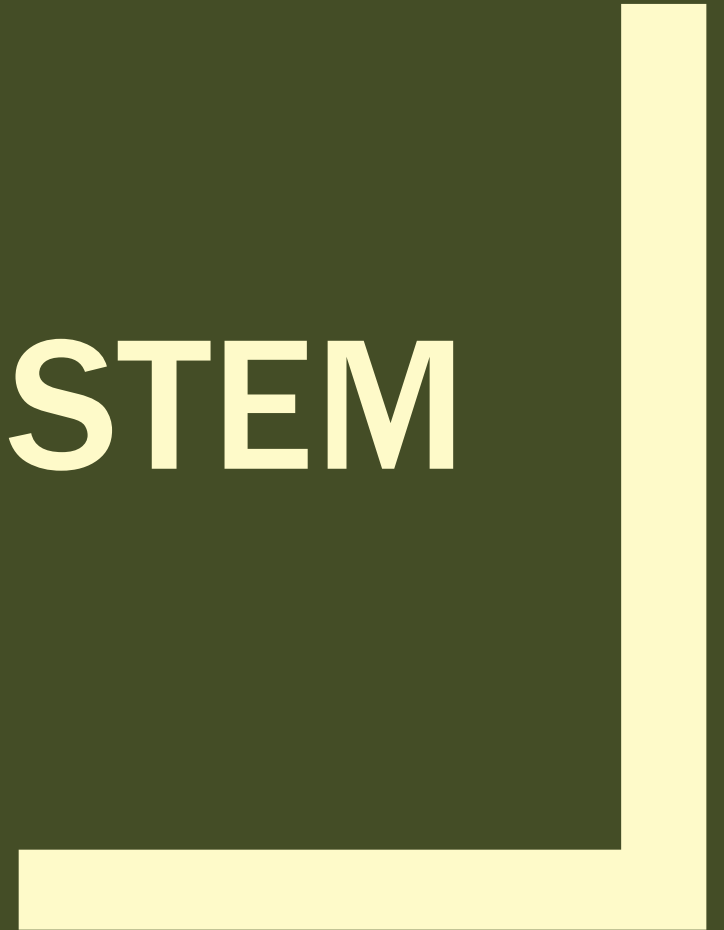
PARLAMENTARNI SISTEM

- Bicefalna egzekutiva
- izvršna vlast potiče iz skupštine
- odgovornost vlade pred parlamentom
- vlada može raspuštiti skupštinu
- Razdvojena funkcija šefa države i vlade

- Izvršna vlast u obliku kolektivnog tijela
- Vlast u rukama premijera
- Premijer (primus inter pares)
- Mogućnost vanrednih izbora
- Premijer može raspuštiti skupštinu
- Skupština može uskratiti povjerenje vladi

MJEŠOVITI SISTEM

- ❑ bicefalna egzekutiva

- ❑ predsjednik i premijer imaju efektivnu moć

- ❑ predsjednik imenuje premijera koga bira skupština

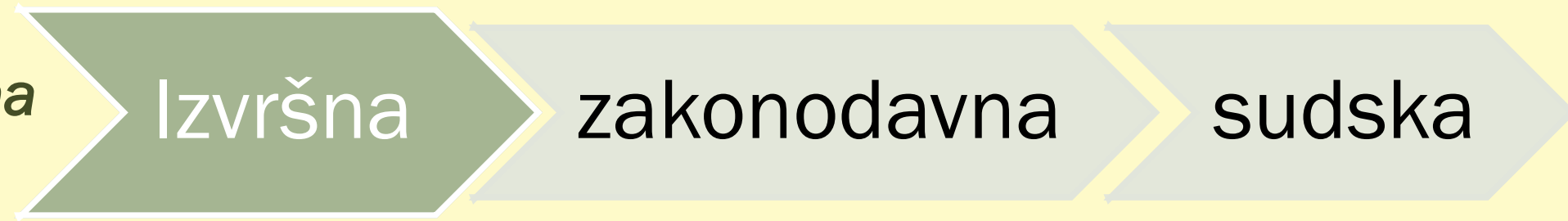
- ❑ vlada odgovara parlamentu

- Predsjednik obično vodi spoljnu politiku, odbranu, dok premijer vodi unutrašnju politiku, ekonomiju i sl.

- Predsjednik se bira neposredno, može da raspušti skupštinu

Podjela vlasti

■ *Horizontalna*

■ *Vertikalna*

konfederacija

federacija

Unitarna vlast

- Ustav SAD 1787. od konfederacije sačinjena federacija
- Federalne države: Rusija, Njemačka, Meksiko, Brazil

- Lokalne i centralne jedinice imaju samostalnost u brojnim sferama

- Unitarne države su: Velika Britanija, Francuska, Japan

- Vlast koncentrisana u rukama centralne vlade a lokalne ili regionalne jedinice imaju nadležnosti koje im vlada dodijeli

Kontrola kreatora politike

- U predsjedničkim (i u nekim slučajevima polupredsjedničkim) sistemima (SAD, Brazil, Južna Koreja) postoji postupak *impeachment* (impičment)
- To je postupak u kojem se javni funkcioner lišava funkcije i kažnjava

- U SAD se impičment može primijeniti protiv sudije Vrhovnog suda, zvaničnika na najvišim položajima (sekretara, potpredsjednika..) kao i protiv predsjednika
- Brazil, Meksiko, Venecuela – impičmentu podliježu predsjednik, guverneri država i savezne sudije

U Brazilu za postupak
impičmenta neophodna 2/3
većina Donjeg doma i 2/3
glasova Gornjeg doma
(Senata)

- **Skupštine (parlamenti)**

- **Prisutne u antičkoj Grčkoj i Rimu –
agora i forum**

- **Razna imena – senat, vijeće, domovi**

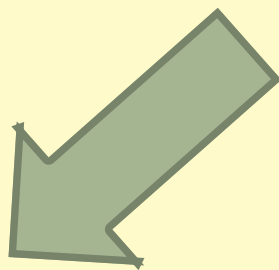
- **Jednodomni i dvodomni**

- **U federalnim sistemima u donjem
domu je predstavljeno stanovništvo, a u
gornjem federalne jedinice**

- **Donji – prvi, gornji – drugi dom**

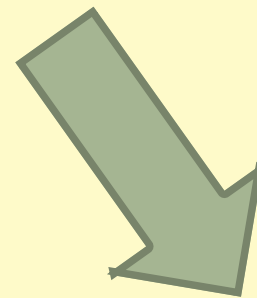
- **Asimetrija ili simetrija**

MODELI DEMOKRATIJE

VEĆINSKI (VESTMINSTERSKI)

- Oslanja se na postojanje većine, vladavina većine i u skladu sa željama većine
- Pogodan u kulturno homogenim društvima
- Zasnovan na kompetitivnosti

KONSENSUALNI

- Teži da mobiliše što veći broj ljudi, ne zadovoljava se većinom
- Model koji se oslanja na angažovanost, pregovaranje, i uvažavanje

Većinske demokratije

Ujedinjeno Kraljevstvo

Kanada

Australija

Novi Zeland

Konsensualne

Švajcarska

Belgija (od 1993. federacija)

I nivo razlike
dimenzija izvršna vlast – stranke

uređenje vlasti, stranačkog i izbornog sistema

■ II nivo razlike

Federalno – unitarna dimenzija

Dimenzija izvršna vlast – strane (V. model)

1. Izvršna vlast koncentrisana u jednostranačkom kabinetu
2. Dominacija izvršne vlasti u odnosu na zakonodavnu
3. Dvostranački sistem
4. Većinski i disproporcionalni izborni sistem
5. Pluralizam između interesnih grupa

Federalno – unitarna dimenzija (V. model)

1. Unitarna i centralizovana vlast
2. Jednodomno zakonodavno tijelo (odstupanje VB) – od 1959. u NZ
3. Fleksibilni ustav relativno lako promjenljiv (prostom većinom)
4. Zakoni ne podliježu sudskoj reviziji
5. Centralna banka zavisna od izvršne vlasti

Dimenzija izvršna vlast – stranke (K. model)

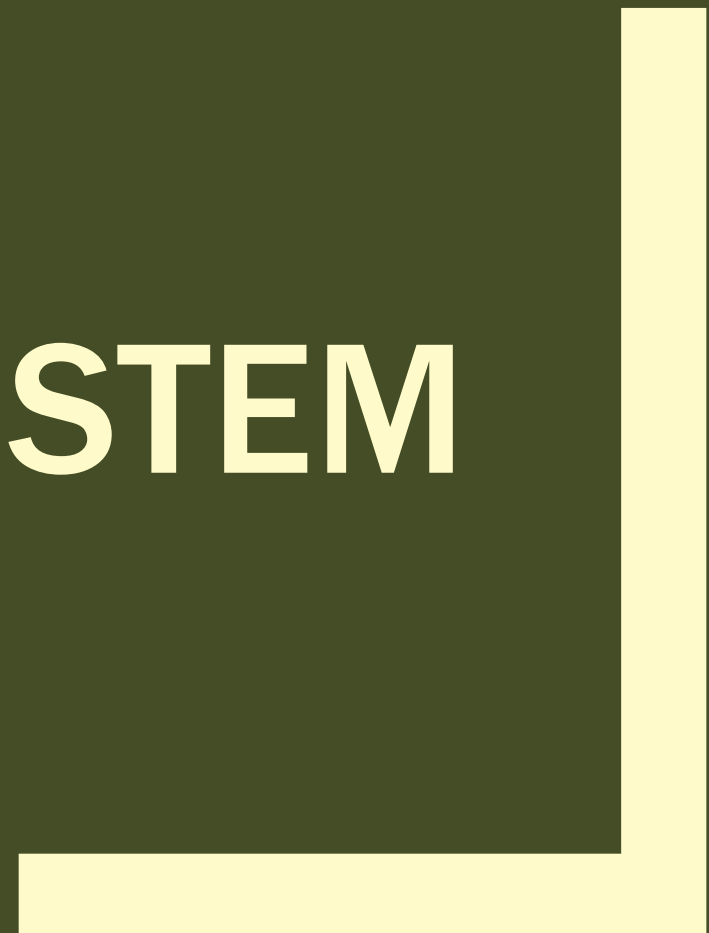
1. Izvršnu vlast čine koalicioni kabineti (Švajcarska 7 članova)
2. Ravnoteža između izvršne i zakonodavne vlasti
3. Višestranački sistem (Švajcarska 4 stranke, Belgija više od 9)
4. Proporcionalni izborni sistem
5. Korporativizam interesnih grupa

Federalno – unitarna dimenzija

1. Federalna i decentralizovana vlast (Švajcarska 20 kantona i 6 polukantona) – Belgija unitarna do 1993, Flandrija, Valonija i dvojezična prestonija Brisel
2. Jak dvodomni sistem (Švajcarska – Narodno vijeće i Federalni dom), Belgija – Savjet predstavnika i Senat
3. Rigidan ustav – za izmjene često neophodan i referendum
4. Sudska revizija – (Švajcarska odstupa – njen Federalni tribunal nema to pravo revizije)
5. Nezavisna centralna banka

IZBORNI SISTEM

- ❑ Kod većinskog modela demokratije pluralni (većinski) izborni sistem – u jednom okrugu se bira jedan predstavnik, koliko okruga toliko predstavnika; kod konsensualne demokratije koristi se proporcionalno predstavljanje (PP) kako bi svi akteri bili uključeni

Većinski sistem – tipologija

1. Pluralistička forma – SAD, VB, NZ, Kanada, Indija (kandidat sa najviše glasova)
2. Većinsko - pluralistička formula – Francuska, Austrija, Portugal, Finska – u prvom krugu apsolutna, u drugom prosta većina
3. Alternativno glasanje (Australija) – glasači obilježavaju redosljed kandidata, izabran onaj sa apsolutnom većinom, ako nje nema, kandidati otpadaju

Proporcionalni sistem glasanja (PP)

- 1. Liste proporcionalnog predstavljanja** *građani glasaju za liste, koje nominuju kandidate i srazmjerno broju dobijenih glasova liste dobijaju mjesta u parlamentu. Najčešće rimjenjivana je D' Ontova formula (Victor D' Hondt belgijski matematičar). Osim nje, primjenjuju se i Sent Lagijeva metoda, Adamsova.. Države: Austrija, Belgija, Finska, Italija, Švajcarska, Norveška, Portugal)
- 2. proporcionalno - mješovito članstvo** *BMČ nastao na Novom Zelandu a djelimično se primjenjuje i u Njemačkoj, Venecueli i Italiji.. Dio članova se bira sistemom pluraliteta glasova u IJ sa jednim predstavnikom, a ostali se biraju PP listom – glasači dobijaju 2 lista – jedan za kandidata drugi za stranačku listu
- 3. Pojedinačni prenosivi glas** *glasači po sopstvenom izboru rangiraju kandidate, prenos glasova od najboljih i od najnižih ka ostalima

Izborne liste

- Proporcionalni izborni sistem počiva na raspodjeli mandata u parlamentu u skladu sa brojem, odnosno na izborima dobijenim procentom osvojenih glasova
- U okviru istih postoje otvorene i zatvorene izborne liste.
- Zatvorene liste podrazumijevaju da svaki glasač može da se opredijeli za samo jednog kandidata ili jednu listu, koja je utvrđena od strane političke partije
- Otvorene liste omogućavaju da kandidati glasaju i za poslanike (ili odbornike) na datoj listi, na način što sastavljaju svoju listu kandidata u okviru stranke za koju su glasali i na taj način dominantno utiču na pozicioniranje kandidata u parlamentu

- Slobodne (free) liste – mogućnost da birači mogu glasati za više kandidata sa različitih stranačkih lista
- Način glasanja: *jedan glas* ili *preferencijalno glasanje*
- *U prvom slučaju, birač se opredjeljuje samo za jednog kandidata, dok u drugom birač ima mogućnost da sastavi svojevrsnu listu potencijalnih kandidata*
- D' Ontova raspodjela mandata – **D ' ONTOV METOD JE METOD KOJI JE NAJČEŠĆE KORIŠĆEN U PROPORCIONALNIM IZBORNIM SISTEMIMA, KORISTI SE I U CRNOJ GORI**

Federalizam

- Podrazumijeva podjelu vlasti
- Jedinice geografski definisane
- Razni nazivi: *države* u SAD, *lander* (Njemačka i Austrija), *kantoni* (Švajcarska), *regioni* (Belgija) i *provincije* (Kanada)
- Koristi se u velikim zemljama ili u pluralističkim i heterogenim društvima
- Belgija, Kanada, Švajcarska – pluralna
- U SAD su federalne jedinice predsjedničkog tipa je su guverneri na njihovom čelu u funkciji „predsjednika“ iste

FEDERALNE I DECENTRALIZOVANE

SAD

Australija

Njemačka

Kanada

Belgija

Švajcarska

FEDERALNE I CENTRALIZOVANE

Austrija

Indija

UNITARNE I CENTRALIZOVANE

Norveška

Švedska

Danska

Finska

UNITARNE DECENTRALIZOVANE

Francuska

Italija

UK

Portugal

Grčka

Island

Parlamenti

- Mogu biti dvodomni i jednodomni
- Razni nazivi – bundestag, senat, donji dom, kongres..

Pravilo:

I. Prvi (donji) dom je uvijek važniji i bira se na osnovu glasova stanovništva

II. Drugi domovi su obično sa dužim mandatom (4 – 9 god), dok su prvi obično kraćeg mandata (2 – 5 god)

* U VB članovi drugog doma se biraju doživotno, u Kanadi do penzionisanja

III. Članovi drugih domova se ne biraju u isto vrijeme, u Australiji i Japanu obnavlja se svake 3 godine polovina članstva, 1/3 u SAD svake druge godine, a 1/3 u Francuskoj se bira svake 3 godine

- Opšti je princip da su drugi domovi podređeni prvima, a vlade su uglavnom odgovorne donjem domu (izuzeci SAD, Njemačka..)
- Formalna jednakost među domovima postoji i u Italiji, Švajcarskoj, Kolumbiji
- U Belgiji su nekada bili formalno jednaki, a sada je donji dom moćniji
- Jednodomne države: Danska, Švedska, Grčka, Izrael, Portugalija
- Drugim domovima obično nedostaje demokratski legitimitet, jer ih ne biraju građani neposredno (u većini slučajeva)

- ❑ Na osnovu formalnih ovlašćenja domovi mogu biti: simetrični i asimetrični

- ❑ Simetrični – sa jednakim ili približno jednakim ustavnim ovlašćenjima i demokratskim legitimitetom. Asimetrični su oni sa izrazitim nejednakim ustavnim položajem, u skladu sa ovlašćenjima.

- ❑ Simetrični: Kolumbija, Italija i SAD, kao i Švajcarska i Belgija gdje se većina članova drugog doma bira neposredno

- ❑ Asimetrični su: Velika Britanija, Japan, Australija i Holandija

- ❑ Njemački gornji dom čine predstavnici izvršnih organa pokrajina (lander) i zbog toga predstavlja veoma snažan drugi dom

- ❑ Podudarni ili nepodudarni (kada su manje jedinice previše zastupljene)

JAKA DVODOMNOST

SIMETRIJA I NEPODUDARNOST

Australija

Švajcarska

SAD

Njemačka

DVODOMNOST SREDNJE JAČINE

SIMETRIJA I PODUDARNOST

Belgija

Italija

DVODOMNOST IZMEĐU SREDNJE JAČINE I PODUDARNOSTI

UK

JEDNOIPODOMNOST

Norveška

JEDNODOMNOST

Finska

Grčka

Island

Danska

Švedska

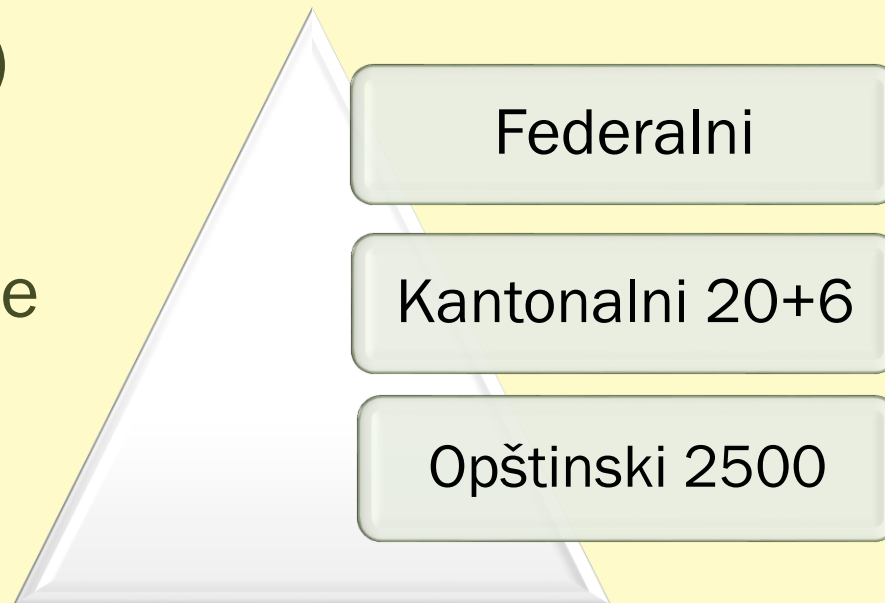
Island

Švajcarska

- 20 kantona i 6 polukantona (nastali rasformiranjem 3 kantona)
- Inkluzivni politički sistem – pravo glasa – iznad 18 godina
- Izuzev kanton Glarus – 2008. revidirano glasačko pravo iznad 16 god.
- Glasačko pravo žene stekle 1971. godine – poslednje u Evropi

- Tri nivoa upravljanja (federalni sistem)
- Ovakvo uređenje datira od 1848
- Ustav donesen odlukom kantona da se Udruže i formiraju državu

- Neutralnost od 1815.

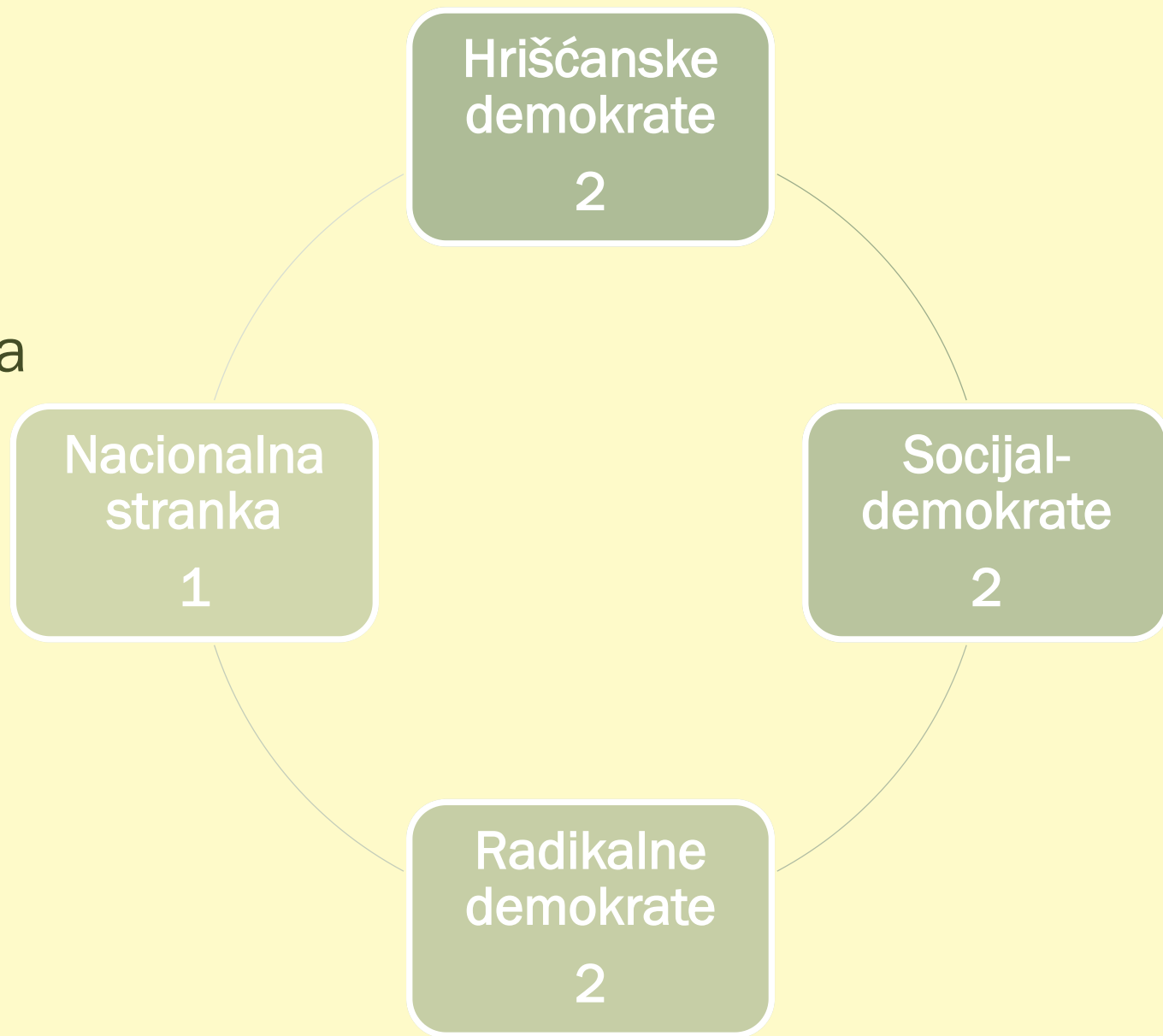
- Na federalnom nivou vlast čine:

Zakonodavna (Državni savjet (200) i Savjet kantona (46 članova))

Izvršna – Federalni savjet (vlada) koja je ujedno i kolektivni šef države

Sudska – Savezni sud i tri prvostepena suda

- Federalni savjet
- 7 članova
- Model ustanovljen 1959.
- 3 velike stranke po 2 mjesta
manja jedno

POLITIKA U BRITANIJI

- Engleski parlament vodio dugu istorijsku borbu protiv kraljevskog apsolutizma
- Nakon pobjede u građanskom ratu (1642 – 1649) Oliver Kromvel uspostavlja Republiku
- 1658. obnovljena monarhija, uz ograničenu vlast
- Kralj Čarls II 1679. prihvata Habeas Corpus Act kojim se zabranjuju hapšenja i zadržavanje ljudi bez sudskih naloga

- Torijevci – zalaganje za obnovu kraljevske vlasti (prethodnici Konzervativaca)
- Vigovci – zahtijevali prevlast parlamenta nad kraljem (prethodnici Liberalne partije)
- Slavna revolucija 1689. – usvojen Bil o pravima

- *Magna Carta* – u njoj sadržana crkvena prava i slobode, feudalna prava i obaveze, nasljedna prava, pojedinac u skladu sa zakonom da bude lišen slobode, ograničenje moći kraljeva u odnosu na barone kroz tijela *Comune concilium* i *Savjet barona*
- *Bill of rights* (Povelja o pravima) 1689. – zabrana kraljeve samovolje i suspenzije parlamenta, ograničenje kraljeve uloge u uvođenju novih poreza, pravo žalbe, sloboda govora u parlamentu, slobodni izbori..

Politički odnosi i struktura vlasti

- VB je vjekovima gradila svoje kulturne i državne karakteristike
- Jedan od najstarijih političkih sistema – izvor *PARLAMENTARIZMA*
- *53 okruga, okruzi se dijele na distrikte a oni na parohije (tradicionalne srednjovjekovne jedinice lokalne uprave)*
- Po uređenju VB je parlamentarna monarhija, a njen sistem se opisuje kao unitarna, parlamentarno – kabinetska, ustavno – monarhistička, ili dvopartijska demokratija
- *Ona nema ustav kao najviši zakonodavni akt – „Ustav je ono što se događa“*

■ ***Ustav sastavljen od:***

- a) Velike istorijske povelje***
- b) Zakonodavnih akata usvojenih u parlamentu***
- c) Sudske odluke***
- d) Pravila običajnog prava (common law)***

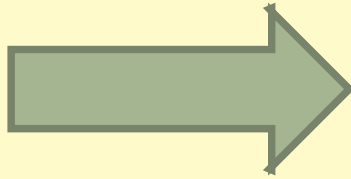
- Engleski „ustav“ može se promijeniti većinom glasova u Parlamentu, za razliku od američkog ustava čije amandmane treba većina u kongresu i većina država da podrži
- Simbol autoriteta vlasti je kruna (a ne ustav) i monarh je samo ceremonijalni šef države. Između ostalog, kraljica daje formalan pristanak na izglasane zakone.

■ PREMIJER

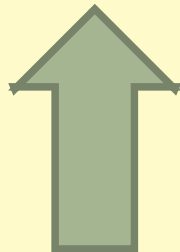
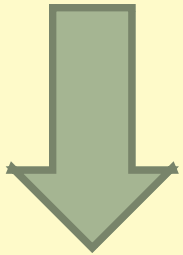
- *Primus inter pares* (prvi među jednakima) – zaduženja:
  - 1. izborne pobjede
  - 2. kampanja u medijima
  - 3. korišćenje patronata
  - 4. snažan nastup u parlamentu (sedmično u Donjem domu)
  - 5. izrada i balansiranje politika

- Dvodomni parlament – zakonodavna vlast njima povjerena
- Čine ga monarh, Dom Lordova, Dom Komuna i spiker
- Bill of right (1688), Magna Carta Libertatum (1215), Habeas Corpus Act (1679)
- Uloge monarha:
  - Predstavlja oficire Kraljevske ratne mornarice
  - Daje titule *ser*
  - Predstavlja zemlju
  - Prima i daje akreditive
  - Daje pravosnažnost zakonima potpisom
  - Imenuje generalne guvernere

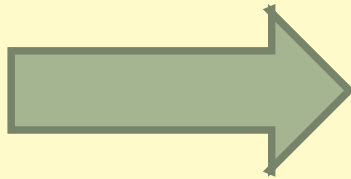
DOM LORDOVA

Oko 700 danas
92 nasljedna plemića
perovi

DOM KOMUNA

651 član
Neposredan izbor
5 godina mandat

NOTA BENE: Škotska i velška skupština i EU izbori se izvode po
proporcionalnom modelu

- Kruna upravlja i kolonijama (Foklandska ostrva..
- Kabinet nije ograničen niti ustavom niti sudovima
- Vlada se sastoji od prvog ministra (Premijera) i 3 kruga članova
- Najviši krug predstavlja kabinet (15-20 članova) – m. sp poslova, finansija, odbrane
- Drugi krug čine ministri koji nijesu članovi kabineta
- Treći krug čine tzv. mladi ministri - vlada ukupno 100 članova

- Partijska disciplina – članovi parlamenta glasaju u skladu sa instrukcijama *partijskog biča* (whip)

- Funkcije Donjeg doma (Doma Komuna):
  - I. Odmjeravanje političke reputacije (ocjena ministara)
  - II. Privatan pristup ministrima imaju članovi vladajuće većine
  - III. Da se o pitanjima obezbijedi publicitet
  - IV. Kritičko razmatranje zakona
  - V. Razmatranje o politici vlade tj. ministarstava

Izbori način da građani ocijene i utiču na rad vlade – pravo glasa 18+ godina

Da bi neko postao ministar, treba da bude izabran u parlamentu i aktivan u tom domenu, zatim te osobe postaju pomoćnici političara a onda otpočinju svoju karijeru kao lobisti, novinari ili članovi parlamenta

■ *Interesne grupe*

- *Konfederacija britanskih industrija* (predstavnik britanskih poslovnih krugova)
- *Najznačajnija radnička organizacija jeste Kongres sindikata* (TUC – Trade Unions Congress)
- *Veza između sindikata i laburističke partije od njenog osnivanja 1900. godine*
- *Brojne nevladine organizacije: Oksfam* (problemi zemalja u razvoju), *Amnesti Internešnal* (zaštita ljudskih prava)

■ PARTIJSKI SISTEM

- Izbori se održavaju svake pete godine
- Raspisuje ih premijer
- 646 (DANAS 651 IZBORNA JEDINICA) izbornih jedinica (svaka izborna jedinica bira jednog člana Donjeg doma)
- U svakoj izornoj jedinici pobjeđuje onaj ko je dobio većinu (najveći broj glasova), po principu *first past the post*
- Pobjednik na nacionalnom nivou je partija koja dobije izbore u najvećem broju izbornih jedinica
- 1945 – 1970. izraziti dvopartijski sistem
- 1974 – 90ih višepartijski (Nacionalisti u Škotskoj, Velsu, Liberali..)

- Da bi dobila značajan broj mjesta u Donjem domu, partija mora dobiti najmanje 1/3 glasova ili da koncentriše glasove u ograničenom broju izbornih jedinica
- Sistem neproporcionalnog predstavljanja – može da se obezbijedi većina partiji koja dobije samo 35% ukupnog broja glasova

POLITIČKE PARTIJE

- Dvopartijski sistem
- LABURISTIČKA I KONZERVATIVNA PARTIJA
- 4 dijela partije: oni koji glasaju za partiju (partijsko jezgro, baza); udruženja u izbornim jedinicama; partija u parlamentu; partija u vladi (vladajuća partija)
- Lidere Laburističke partije određuje izborni kolegijum (članovi parlamenta, članovi partije iz izbornih jedinica i sindikati)
- Konzervativna partija (prvo se glasa u krugu članova parlamenta, a dva člana koja dobiju najviše glasova stavljaju se na glasanje cjelokupnom članstvu)
- Partijski lider ujedno je i najjači kada je na funkciji premijera

- U Vestminsterskim sistemima (UK, Australija, Kanada) u parlamentu postoji bič. To je jedan od poslanika sa posebnim zaduženjima koji obezbjeđuje da svi budu u parlamentu prilikom glasanja o važnim zakonima i na neki način detektuje nedisciplinovane poslanike. Svaka partija u parlamentu ima svog partijskog biča

Parlament

- Gornji dom jedini dom koji je veći od donjeg doma i drugi najveći legislativni organ posle Svekienskog narodnog kongresa. Njegovi članovi se ne biraju, već ih imenuje kraljica, na savjet premijera i imaju titule lordova. Ne predstavljaju izborne jedinice i uglavnom ne pripadaju nijednoj partiji.

*prinčevi kraljevske krvi

*škotsko plemstvo

*velško plemstvo

*predstavnicu Anglikanske crkve

Do 1911. bio ravnopravan sa gornjim domom

Donji dom

- Čini ga 651 član
- Mandat – 5 godina
- Izvršna vlast odgovorna isključivo Donjem domu
- Na čelu je Spiker (predsjedavajući), jednom izabran teško se mijenja, mandat 5 godina
- Ne smije javno iznositi stavove i mišljenja, ne odlazi u političke klubove i ne prisustvuje partijskim sastancima.
- Po penzionisanju dobija plemićku titulu
- Obezbeđuje red u parlamentu

POLITIKA U SAD

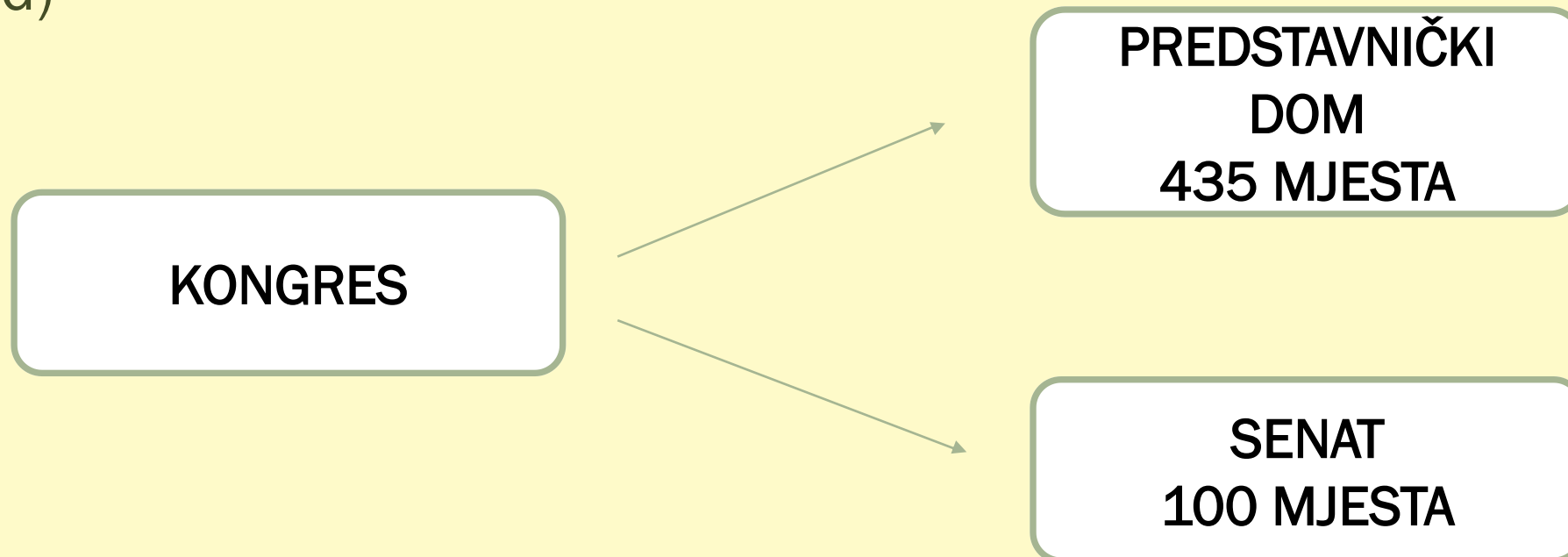
- Martin Lipset „SAD su prva *nova država*“
- Očevi osnivači – Vašington, Medison, Džon Džej, Džeferson, Bendžamin Frenklin, Džon Adams, Hamilton
- Najstariji pisani ustav, sačinjen 1787, ratifikovan 1789.

- 1861. – 11 južnih država se otcijepilo da bi formiralo Konfederaciju

- Ustav mijenjan čak 27 puta amandmanima

- Njznačajniji amandmani – prvih 10 koji se nazivaju Povelja o pravima (Bill of rights) i oni utvrđuju prava pojedinca koje država ne smije da krši

- 13. amandman – zabrana ropstva
- 15. amandman – pravo glasa nekadašnjim robovima
- 19. amandman – pravo glasa ženama

- Federalizam – prvi moderni oblik federacije u Americi i ustanovljen u Filadelfiji 1787. godine

- Očevi osnivači

- Džejms Medison „Najveća opasnost po ljudska prava u demokratiji predstavlja tiranija demokratski izabrane većine i zabrane većine do koje dolazi kada jedna frakcija preuzme vlast i upotrijebi je za ostvarivanje svojih interesa“

- Američki federalizam: 3 nivoa ovlašćenja:
  - 1. Ovlašćenja dodijeljena saveznoj vladi (objava rata, sklapanje sporazuma, trgovina)
  - 2. ovlašćenja dodijeljena državam (10. amandman) – obrazovanje, izgradnja infrastrukture
  - 3. ovlašćenja i savezne vlade i država – kažnjavanje krivičnih djela i određivanje poreskih stopa
- 4. granice ovlašćenja vlade su sadržane u prvih 8 amandmana: zabrana ograničenja sloboda govora, štampe i vjeroispovijesti
- Zakoni država u sukobu sa federalnim zakonima postaju nevažeći

Podjela vlasti

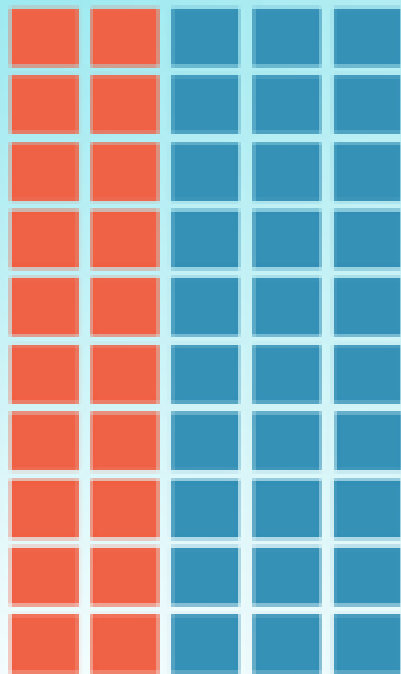
- Predsjednička demokratija
- Ustavna odvojenost izvršne, zakonodavne i sudske vlasti
- Zakonodavna vlast (Kongres), izvršna (Predsjednik) i sudska (Vrhovni sud)

- Članovi Predstavničkog doma biraju se na neposrednim izborima svake DVIJE godine
- Bez ograničenja broja mandata za kongresmene
- Članovi Senata – mandat 6 godina, svake dvije godine reizbor 1/3 članova
- Midterm izbori – svake dvije godine, bira se cijeli saziv Predstavničkog doma (435) kao i 35 od 100 senatora, kao i 36 od 50 guvernera saveznih država
- Predsjednika bira izborni kolegijum, izabran na neposrednim izborima, mandat 4 godine i izbor ograničen na najviše dva mandata
- Predstavnički dom čine predstavnici okruga, mandat 2 godine
- Check and balances sistem (teža i protivteža) – Predsjednik može da stavi veto na svaki usvojeni zakon Kongresa, a za njegovo preglasavanje neophodna je 2/3 većina oba doma

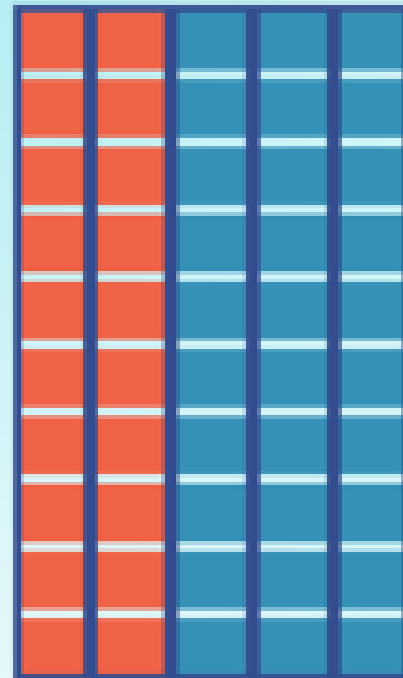
Gerrymandering – prekrajanje izbornih jedinica prema potrebama vladajućih stranaka

50 PRECINCTS

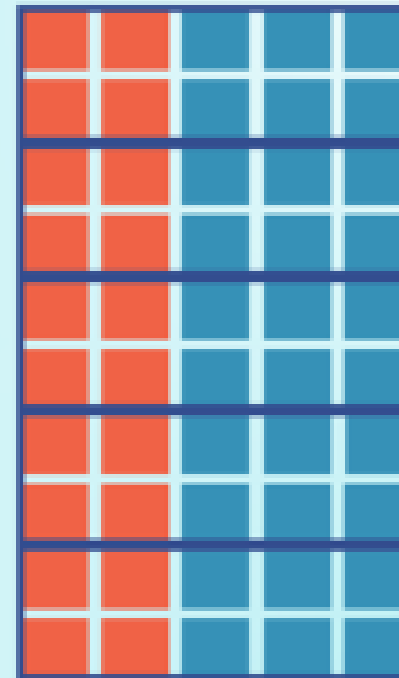

40% RED
60% BLUE

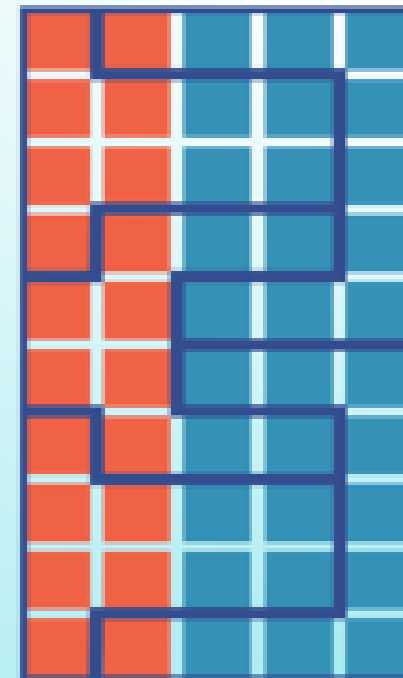
5 DISTRICTS

BLUE WINS

BLUE WINS

RED WINS

- Dva doma Kongresa mogu da opozovu, osude i smijene predsjednika i saveznog sudiju, kao i da odbiju zakone
- Vrhovni sud može da proglasi zakone nevažećim ako je u suprotnosti sa Ustavom
- Poslednju riječ o zakonitosti i ustavnosti ima Vrhovni sud SAD
- Istorijski, 2 pogleda na organizaciju društva se sukobljavala u SAD-u:
  - 1. kotao za pretapanje (*melting pot*)
    - Kulturni *patchwork*

Grupe za pritisak

- Imaju veoma važnu ulogu u agregaciji i artikulaciji interesa
- U SAD političke partije manje disciplinovane nego u Britaniji
- 2 oblika grupa za pritisak: politički akcioni komiteti (PAC) i grupe za pritisak i lobiranje
- PAC – Bilo koja organizacija koja nije formalno u vezi sa partijom i kandidatom, a troši novac da bi uticala na ishod izbora, oni ne nominuju kandidate, bore se za određene politike koje promovišu (Liga za borbu protiv barova, Komitet za političko obrazovanje, Američke federacije rada..)

- 3 grupe PAC-ova: (lobiranje preko predstavnika i Vašingtonu, ubjeđivanje nosilaca javnih funkcija i članova Kongresa)
- 1. PAC-ovi sa uskim materijalnim interesom- podržavaju kandidate koji se bore za zakone u prilog industriji i velikim kompanijama poput Dženeral Motorsa i Koka-Kole
- 2. PAC-ovi sa jednim nematerijalnim interesom – Nacionalno udruženje za puške, Kontrola ručnog naoružanja
- 3. ideološki pakovi – podržavaju kandidate posvećene liberalnim ili konzervativnim ideologijama

- Kao što smo ranije naveli, u dvopartijskim sistemima su razlike među partijama u ideološkom smislu male
- Za Demokrate se opredjeljuju siromašniji i srednja klasa, a za Republikance bogatiji. Ljudi koji redovno odlaze u crkvu su skloniji da glasaju za Republikance
- Većina demokrata se zalaže za veća izdvajanja iz budžeta sa siromašne, beskućnike, obrazovanje, socijalnu zaštitu, dok se republikanci zalažu za uključivanje države u pitanja ko što su: ograničenje ili zabrana abortusa, podsticanje molitvi u školama..

- Partije se odlikuju relativno slabom kohezijom (stepen u kojem članovi neke partije u parlamentu glasaju na isti način o nekom predlogu)
- Kohezija postoji samo kod organizacionih pitanja (izbor predsjednika senata, predsjednika doma) a o etničkim i pitanjima u vezi sa abortusom i smrtnom kaznom vlada slaba kohezija
- Slaba partijska disciplina („neposlušni“ članovi dolaze do mjesta, bez obzira na stavove, jer vrh partije ne može to da kontroliše)
- Ruzvelt 1938. – neuspješna „čistka“

- Za razliku od čisto parlamentarnih sistema, u SADu je moguće da jedna partija kontroliše izvršnu, a druga partija zakonodavnu vlast.
- „Podijeljena partijska kontrola“ – mogućnost da je predsjednik iz jedne stranke, a da druga stranka kontroliše oba ili jedan dom Kongresa
- Funkcije države i predsjednika vlade vrši isto lice
- Za preglasavanje predsjednikovog veta neophodna 2/3 većina u oba doma Kongresa
- Pravni sistem utemeljen na engleskom običajnom pravu
- Najviši sud ima pravo da akte ostale dvije grane vlasti proglasi neustavnim

ELEPHANTS

DONKEYS

